

SVEA HOVRÄTT
Mark- och miljööverdomstolen
060209

DOM
2013-05-28
Stockholm

Mål nr
F 9445-12

ÖVERKLAGAT AVGÖRANDE

Nacka tingsrätts, mark- och miljödomstolen, dom 2012-10-05 i mål nr F 6721-11, se bilaga A

KLAGANDE

Stockholms kommun, Exploateringsnämnden

Ombud: M S

MOTPARTER

1. TeliaSonera Sverige Aktiebolag
2. TeliaSonera Sverige Net Fastigheter AB

Ombud för 1 och 2: B M

SAKEN

Rättegångskostnader

MARK- OCH MILJÖÖVERDOMSTOLENS DOMSLUT

Mark- och miljööverdomstolen ändrar mark- och miljödomstolens domslut, punkten 2, på så sätt att TeliaSonera Sverige Aktiebolag och TeliaSonera Sverige Net Fastigheter AB förpliktas att solidariskt ersätta Stockholms kommuns, Exploateringsnämnden, rättegångskostnader vid mark- och miljödomstolen med 38 400 kr, varav 22 400 kr avser ombudsarvode, jämte ränta enligt 6 § räntelagen från den 5 oktober 2012 till dess betalning sker.

Dok.Id 1080623

Postadress	Besöksadress	Telefon	Telefax	Expeditionstid
Box 2290 103 17 Stockholm	Birger Jarls Torg 16	08-561 670 00 08-561 675 50	08-561 675 59	måndag – fredag 09:00-15:00
		E-post: svea.avd6@dom.se www.svea.se		

YRKANDE M.M. I MARK- OCH MILJÖÖVERDOMSTOLEN

Stockholms kommun, Exploateringsnämnden (kommunen) har yrkat att Mark- och miljööverdomstolen med ändring av mark- och miljödomstolens dom ska förplikta TeliaSonera Sverige Aktiebolag och TeliaSonera Sverige Net Fastigheter AB (bolagen) att solidariskt ersätta kommunen dess rättegångskostnad vid mark- och miljödomstolen med 38 400 kr, varav 22 400 kr avser ombudsarvode och 16 000 kr ersättning till fastighetsvärderaren H P som har biträtt kommunen i frågan om ersättning för upplåtna ledningsrätter.

Bolagen har bestritt kommunens ändringsyrkande. Bolagen har – som det får förstås – vitsordat skäligheten av den begärda ersättningen för ombudsarvode men ifrågasatt skäligheten av yrkat arvode för H Ps värderingsarbete i mark- och miljödomstolen.

UTVECKLING AV TALAN I MARK- OCH MILJÖÖVERDOMSTOLEN

Kommunen har anfört huvudsakligen följande.

I 18 kap. 15 § tredje stycket rättegångsbalken anges hur rättegångskostnader ska hanteras i de fall då mål återförvisas till lägre instans. Huvudregeln är då att lägre rätt ska döma rörande kostnaderna i högre instans. Ett undantag gäller för de situationer då återförvisning sker till en myndighet som inte har möjlighet att pröva frågor om rättegångskostnader. Då lantmäterimyndigheten torde sakna en sådan möjlighet måste frågan om rättegångskostnaderna prövas av den återförvisande instansen, vilket också har skett.

Vid prövning av frågor om ledningsrätt, som utgör ett tvångsförfarande motsvarande expropriation, finns en särskild reglering av ersättningskyldigheten för rättegångskostnader vid domstolsprövning i 29 § ledningsrättslagen. I bestämmelsen anges att rättegångskostnader i ledningsrättsmål ska hanteras enligt 16 kap. 14 § andra stycket fastighetsbildningslagen. I den bestämmelsen anges att sakägare ska få ersättning för sina rättegångskostnader oberoende av utgången i målet.

Vad gäller prövningen i mark- och miljödomstolen har det således ingen betydelse att ingen part kan anses ha vunnit målet. Kommunen har i egenskap av sakägare rätt att få sina kostnader ersatta oavsett utgången i målet.

Sakägare får vid domstolsprövningar av upplåtelse av ledningsrätt i princip alltid sina kostnader ersatta av sökanden. Den inställningen har stöd i förarbeten och doktrin. Med tanke på att det är ett expropriationsliknande förfarande är det rimligt att sökanden tar ett ekonomiskt ansvar för att prövningen blir ordentligt utredd.

Bolagen har anfört huvudsakligen följande.

Den aktuella bestämmelsen i fastighetsbildningslagen tar sikte på situationen då ett ärende – inklusive de yrkanden som framförts i den överklagade delen – prövats i sak. Grundfrågan i processen vid mark- och miljödomstolen – dvs. upplåtelse av ledningsrätt och ersättning för denna – är dock inte avgjord och utgången i målet är ännu inte nådd.

Bolagen ifrågasatte i mark- och miljödomstolen en del av kommunens yrkande om ersättning för rättegångskostnad. Mark- och miljödomstolen återförvisade förrättningen på grund av lantmäterimyndighetens bristande handläggning. Genom återförvisningen kom bolagets invändningar mot riktigheten av kommunens yrkande om ersättning för rättegångskostnader i mark- och miljödomstolen inte att prövas i sak.

Det framgår av kommentaren till bestämmelsen i fastighetsbildningslagen att den inte avser mål där tvisten gäller huruvida inlösen eller annan fastighetsregleringsåtgärd ska få ske eller inte. Beträffande sådana mål ska enligt kommentaren bestämmelsens första stycke tillämpas varvid också rättegångsbalkens bestämmelser får tillämpas. Det aktuella målet handlar både om tillåtligheten av ledningsrättsupplåtelsen – dvs. om ianspråktagandet kan tillåtas – och intrångsersättningen för upplåtelsen.

Den utredning som behövs för att pröva ansökan om förordnande om ledningsrätt ska enligt ledningsrättslagen göras av lantmäterimyndigheten. Myndigheten ska också

ombesörja behövliga tekniska arbeten och värdering. Ledningsrätt kan inte jämföras med expropriation. Ledningsrättsinstitutet ska användas i stället för expropriation. Syftet med ledningsrätt är att det ska gå snabbare, vara enklare och billigare än expropriation. Ansökan om ledningsrätt sker hos en myndighet som har ansvar för att utreda förutsättningarna för förordnandet medan det ställs helt andra och högre krav på innehållet i en ansökan om expropriation. I fråga om expropriation ska uttryckligen den utredning som kan anses behövlig inges i varje enskilt fall. Det framstår inte som rimligt att ledningsrättssökanden i fall som det nu aktuella ska bära det ekonomiska ansvaret för att prövningen blir ordentligt utredd. Om fastighetsägaren på eget initiativ för bevisning vid lantmäterimyndigheten omfattas inte den kostnaden av ledningsägarens ersättningsskyldighet.

Enligt 18 kap. 2 § rättegångsbalken finns möjlighet för en domstol att förordna att vardera parten ska bära sin rättegångskostnad i fall där rättsförhållande enligt lag inte får bestämmas på annat sätt än genom dom.

Kommunen har genmält huvudsakligen följande.

Även om den nu aktuella bestämmelsen i fastighetsbildningslagen enligt kommentaren till fastighetsbildningslagen inte avser mål där tvisten gäller huruvida inlösen eller annan fastighetsregleringsåtgärd ska få ske eller inte, kan det knappast ha varit avsikten att genom hänvisningen från ledningsrättslagen undanta mål där tillåtligheten av förfarandet ska prövas. Tillåtligheten av förfarandet prövas nämligen i samtliga eller i vart fall merparten av de överklagade ledningsrättsmålen.

Typfallet av mål som omfattas av bestämmelsen i 18 kap. 2 § rättegångsbalken är mål om äktenskapsskillnad, bodelning m.m. Bestämmelsen är inte avsedd att tillämpas på expropriationsliknande förfaranden, även om det enbart är genom myndighet eller domstol som dessa rättsförhållanden kan bestämmas.

MARK- OCH MILJÖÖVERDOMSTOLENS DOMSKÄL

Genom mark- och miljödomstolens dom har lantmäterimyndighetens förrättningsbeslut undanröjts och målet återförvisats till lantmäterimyndigheten för förnyad handläggning. Vid denna utgång har det ankommit på mark- och miljödomstolen att – vilket också skett – ta ställning till frågan om kostnader vid mark- och miljödomstolen (se NJA 1997 s. 805).

Enligt 29 § ledningsrättslagen (1973:1144) ska 16 kap. 14 § andra stycket fastighetsbildningslagen (1970:988) tillämpas i fråga om rättegångskostnad i ledningsrättsmål. Eftersom kommunen är en sådan sakägare som avses i sistnämnda lagrum har kommunen rätt till gottgörelse för sin kostnad oberoende av utgången i målet. Som bestämmelserna är utformade gäller detta även om målet inte prövats i sak utan återförvisats för förnyad handläggning och oavsett om tyngdpunkten i ledningsrättsmålet legat på frågan om ledningsrätt alls ska beviljas eller på frågan om intrångsersättningens omfattning. Utgångspunkten är således att kommunen ska tillerkännas full ersättning för sin rättegångskostnad vid mark- och miljödomstolen, om inte annat följer av 18 kap. 6 och 8 §§ rättegångsbalken (jfr 16 kap. 14 § tredje stycket fastighetsbildningslagen). Några omständigheter som kan föranleda en tillämpning av 18 kap. 6 § har inte framkommit.

Vid den bedömning av frågan om rättegångskostnader som mark- och miljödomstolen gjorde saknades anledning för domstolen att bedöma skäligheten av den begärda ersättningen. Instansordningens princip hindrar dock inte i ett fall som detta att Mark- och miljööverdomstolen nu prövar den frågan. Mark- och miljööverdomstolen gör i denna del bedömningen att den begärda ersättningen får anses skälig.

I enlighet med det anförda ska mark- och miljödomstolens dom ändras på så sätt att kommunen tillerkännas full ersättning för sina rättegångskostnader i mark- och miljödomstolen.

Domen får enligt 5 kap. 5 § lagen (2010:921) om mark- och miljödomstolar inte överklagas.

I avgörandet har deltagit hovrättsrådet Henrik Löv, tekniska rådet Jan Gustafsson, hovrättsrådet Åsa Marklund Andersson, referent, samt tf. hovrättsassessorn Ulrika Stenström.

Föredragande har varit hovrättsfiskalen André Mossberg.

KLAGANDE

Stockholms kommun

Ombud: M S

MOTPARTER

1. TeliaSonera Sverige Net Fastigheter AB
2. TeliaSonera Sverige AB

Ombud för 1-2: B M

ÖVERKLAGAT BESLUT

Lantmäteriets beslut den 14 november 2011 i ärende nr AB09169

SAKEN

Ledningsrätter för telestationer

DOMSLUT

1. Mark- och miljödomstolen undanröjer Lantmäteriets samtliga beslut och visar förrättningen åter till Lantmäteriet för förnyad handläggning.
 2. Envar part ska stå sin egen rättegångskostnad.
-

BAKGRUND

Den 14 november 2011 avslutade Lantmäteriet (LM) en förrättning där två ledningsrätter enligt ledningsrättslagen (1973:1144), LL, beviljades för 10 telestationer, belastande 11 fastigheter i Stockholms kommun. Två av telestationerna belastar vardera två fastigheter. En av fastigheterna belastas av två telestationer på olika platser. Den ena av de två ledningsrätterna på varje plats avser telestationsutrustning för ledningsrättshavaren TeliaSonera Sverige AB och den andra telestationsbyggnad m.m. till förmån för fastigheten X, vilken ägs av TeliaSonera Sverige Net Fastigheter AB. De två ledningsrätterna avses på varje plats samexistera inom samma ledningsrättsområde. Vardera ledningsrätten avses av LM få tio identiteter i fastighetsregistret.

YRKANDEN M.M.

Stockholms kommun (kommunen) har överklagat LM:s beslut och yrkat enligt följande.

1. Att mark- och miljödomstolen ska upphäva LM:s beslut att bevilja ledningsrätt för telestation i fastigheterna X, Y m.fl. i Stockholms kommun.
2. För det fall mark- och miljödomstolen skulle finna att LM:s beslut ska stå fast ska ersättningarna för upplåtna ledningsrätter fastställas till sammanlagt 548 100 kr.

Kommunen har även yrkat ersättning för sina rättegångskostnader i målet.

TeliaSonera Sverige AB och TeliaSonera Sverige Net Fastigheter AB (TeliaSonerabolagen) har bestritt kommunens båda yrkanden.

TeliaSonerabolagen har yrkat ersättning för sina rättegångskostnader i målet.

KOMMUNENS GRUNDER FÖR SIN TALAN M.M.

Kommunen anser att villkoren för upplåtelse av ledningsrätt inte är uppfyllda och har utvecklat sin talan med en omfattande skriftlig argumentation kring framför allt 6 § LL, men även 8-10 §§ LL. Kommunen har vänt sig emot att LM inte har redovisat någon lämplighetsprövning enligt 6 § LL och har framfört att LM felaktigt tolkat kommunens ersättningsyrkande under förrättningen, såsom ett medgivande till upplåtelse av ledningsrätt. Enligt kommunens mening har det således inte skett en fullgod prövning i sak.

Kommunen har också en omfattande skriftlig argumentation i fråga om de intrångsersättningar som det blir fråga om i det fall mark- och miljödomstolen inte skulle upphäva ledningsrätterna. Kommunen har i det sammanhanget invänt emot att det utifrån förrättningshandlingarna inte går att förstå hur LM beaktat de löpande nyttjanderätterna i sin värdering. Kommunen anser att skillnaden på kommunens ersättningsyrkande och LM:s ersättningsbeslut i korthet kan beskrivas bero på att staden anser att ersättning ska utgå för löpande nyttjanderätt (uteblivna arrendeintäkter respektive uteblivna avgiftsintäkter för nyttjande av allmän plats) samt att även de 3000 kr, som TeliaSonerabolagen medgett att betala, lagts till.

Kommunen anser att TeliaSonerabolagen har begått avtalsbrott i och med ansökan om ledningsrätt. Kommunen uppger att det finns ett markavtal mellan parterna från år 1997, vilket kommunen anser omfattar telestationer och i vilket TeliaSonerabolagen förbundit sig att inte söka ledningsrätt. Kommunen anser att ett fullföljande av detta avtalsbrott med upplåtelse av ledningsrätt skulle utgöra sådan olägenhet som avses i 6 § LL och att denna olägenhet skulle överväga de fördelar för TeliaSonerabolagen som ledningsrätten skulle innebära.

TELIASONERABOLAGENS INSTÄLLNING M.M.

TeliaSonerabolagen bestrider att markavtalet från år 1997 skulle vara tillämpligt för upplåtelse av mark för telestationer och har lämnat en ingående skriftlig argumentation för denna ståndpunkt. De tillägger att, även om markavtalet skulle vara till-

lämpligt, detta ändå inte skulle utgöra hinder mot upplåtelse av ledningsrätt.

Huruvida avtalsbrott skett eller inte prövas i annan ordning.

Beträffande ersättningsbeslutet har TeliaSonerabolagen inställningen att LM:s värdering är korrekt för samtliga objekt och att LM, i de fall upplåtelse hittills skett med arrende, tagit hänsyn till kvarstående upplåtelsestid vid tidpunkten för beräkning av ersättningen. Eftersom arrendeavgifter fortsatt erläggs därefter innebär LM:s värdering nu viss överkompensation, vilken bolagen dock anser att man kan bortse ifrån.

TeliaSonerabolagen påpekar att LM:s beslut innefattar de påslag utöver värderingen, vilka TeliaSonerabolagen yrkat om under förrättningen. Kommunens yrkande i målet om ersättning med ytterligare 3 000 kr per objekt avser således belopp som redan omfattas av den ersättning som LM beslutat om.

TeliaSonerabolagen har som skriftlig bevisning åberopat utdrag ut 1974 års avtal mellan Staden och TeliaSonera om upplåtelse av mark ("Markavtalet").

Beträffande rättegångskostnaderna ifrågasätter TeliaSonerabolagen den del av kostnadsräkningen från kommunen, vilken avser H Ps värderingsarbete, med hänvisning till att värderingsarbete utfört under förrättningen inte utgör någon rättegångskostnad i målet.

DOMSKÄL

Mark- och miljödomstolen har med stöd av 29 § LL och 16 kap. 8 § första stycket fastighetsbildningslagen (1970:988), FBL avgjort målet utan sammanträde.

Som en huvudregel gäller att ett beslut av en lantmäterimyndighet ska innehålla skälen för beslutet (16 § LL och 4 kap. 17 § 2 st FBL). Ett grundläggande krav är att, när beslutet går någon emot, myndigheten redovisar sina ställningstaganden samt de grunder och omständigheter som lett fram till dessa. Utgångspunkten är att den som berörs av beslutet ska kunna förstå hur myndigheten har resonerat.

Till skillnad från en domstolsprocess ska förutsättningar, grunder och omständigheter i en lantmäteriförrättning utredas av den beslutande myndigheten själv (19 § LL).

Den aktuella förrättningen berör parter som inte är överens och besluten går part emot. De utredningar och bedömningar som i ett sådant fall krävs inför ett beslut där prövningen har ett stort inslag av överväganden enligt 6 § LL, hör till de mer svårbedömda typerna av förrättningar som en lantmäterimyndighet har att handlägga. Allt detta gör att höga krav måste ställas på bl.a. redovisningen i beslutsprotokollet av hur LM utfört sin utredningsplikt och sina bedömningar, samt på den kvalitetssäkring myndigheten har genom t.ex. kollegiegranskning av förrättningshandlingarna.

I den aktuella förrättningen går det inte att ur förrättningshandlingarna utläsa vad LM utgått ifrån för underlag eller hur bedömningarna av detta underlag lett fram till att myndigheten funnit att villkoren i 6 § och 8-10 och 11a §§ LL är uppfyllda på var och en av de tio platserna. Det framgår inte heller hur LM beaktat de synpunkter från kommunen som inkommit till LM under förrättningens gång i fråga om tillåtligheten av ledningsrättsupplåtelse på respektive plats. Mark- och miljödomstolen kan därför inte avgöra om LM:s beslut är riktigt.

Att mark- och miljödomstolen, istället för att pröva om LM resonerat rätt, själv skulle fullständigt utreda och redovisa sådana skäl, skulle medföra sådan olägenhet som avses i 16 kap. 12 § 1 st FBL, eftersom detta skulle strida mot instansordningens princip – berörd sakägare skulle mista sin rättighet att få avgörandet prövat minst två gånger. Mark- och miljödomstolen har emellertid gjort en översiktlig bedömning av om det, trots bristerna i LM:s skäl, kan befinnas uppenbart att LM:s beslut är riktigt. Domstolen har därvid funnit att så inte är fallet.

Det förtjänar att påpekas att det å andra sidan inte heller är uppenbart att LM:s beslut är så oriktigt att mark- och miljödomstolen ska undanröja beslutet för att ställa in förrättningen. Exempelvis bör markavtalet från år 1997 inte utgöra något hinder för ledningsrätten, såsom kommunen påstått. Den lämplighetsprövning som enligt 6 § LL ska ske så att ledningsrätt inte upplåts om ändamålet lämpligen bör tillgo-

doses på annat sätt, avser att alternativa utrymmen för att säkra ledningen med ledningsrätt ska beaktas, inte att såsom alternativ till en officialrättslig upplåtelse beakta nuvarande och framtida civilrättsliga avtalslösningar. I förarbetena till ledningsrättslagen kommenteras detta med att *”Det kan förhålla sig så att den sträckning av ledning som sökanden begär inte är den enda som lämpar sig. Den ledande principen måste vara att det alternativ skall väljas som vållar minst skada.”* (prop. 1973:157 s. 132 x).

Till följd av att mark- och miljödomstolen funnit att den slutsats LM dragit om att villkoren i 6 och 8-10 och 11a §§ LL är uppfyllda, inte är uppenbart rätt, utgör bristerna i LM:s utredning skäl för domstolen att undanröja LM:s beslut och återförvisa förrättningen till LM för ny handläggning, innefattande redovisning av en fullständig utredning. Mark- och miljödomstolen vill därvid förtydliga att domstolen inte genom återförvisningen tagit ställning till sakfrågan, utan endast till att prövningen hos LM ska uppfylla kraven i 4 kap. 17 § 2 st FBL.

Vid den fortsatta prövningen bör LM dessutom se till att det i akten finns rätt dagbokförd version och datum på eventuella förrättningskartor och beskrivningar, att ett eventuellt samråd med Stockholms kommuns företrädare för allmänna intressen om de frågor kring allmänna och planmässiga intressen som upptas i överklagandet dokumenteras, att – om ett ersättningsbeslut ska tas – detta blir entydigt vad gäller förfallodag för ersättningarnas erläggande i enlighet med 30 § första meningen LL samt innehåller en förklaring till hur ett eventuellt ersättningsbelopp till fastighet med mer än en mottagare angiven (t.ex. Fatburssjön 6) ska fördelas mellan mottagarna som anges i ersättningslängden samt att överklagandeanvisningen innehåller rätt namn på beslutande myndighet och rätt ärendenummer.

Utgången innebär att ingen av parterna kan anses ha vunnit målet. Envar av parterna bör därför få stå sin egen rättegångskostnad.

HUR MAN ÖVERKLAGAR, se bilaga (DV 427). Överklagande senast den 26 oktober 2012. Prövningstillstånd krävs.

Marianne Wikman Ahlberg

Björn Rossipal

I domstolens avgörande har deltagit rådmannen Marianne Wikman Ahlberg och tekniska rådet Björn Rossipal.